

ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙГ ЭРЭН СУРВАЛЖЛАХ АЖИЛЛАГАА, АНХААРАХ ЗАРИМ АСУУДАЛ

Д.Бямбахүү

*Цагдаагийн сургуулийн
ЦЭЗТ-ийн ахлах багш,
цагдаагийн дэд хурандаа*

Товч агуулга: Монгол Улсын Засгийн газраас баримталж буй бодлого, эдийн засгийн хямралт байдал, хүн амын ядууралтай холбоотойгоор сүүлийн үед гэмт хэрэг, зөрчил тэр дундаа тээврийн хэрэгсэл хулгайлах гэмт явдал цөөнгүй бүртгэгдэх боллоо. Иймд тээврийн хэрэгсэлийг эрэн сурвалжлах ажлын үр нөлөөг дээшлүүлэх, тээврийн хэрэгслийг эрэн сурвалжлахад анхаарах асуудлын талаар товч авч үзэж, өөрийн санал дүгнэлтээ дэвшүүлэв.

Түлхүүр үгс: Ажиллагаа, хулгайлах, эрэн сурвалжлах, тээврийн хэрэгсэл, хяналтын төхөөрөмж

Үндсэн хэсэг. Нийгмийн амьдралын бүхий л хүрээг хамран хэрэгжиж байгаа өөрчлөлт, шинэчлэлийн өнөөгийн нөхцөлд Цагдаагийн байгууллагын хууль сахиулах үйл ажиллагааны арга хэлбэр, эрх зүйн орчинг улам боловсронгуй болгох, тэр чиглэлийн ном, сурах бичиг, гарын авлага боловсруулж, түгээх, тодорхой төрлийн гэмт хэргийн чиглэлээр дагнан судалгаа хийж, шалтгаан нөхцлийг судалж, урьдчилан сэргийлэх шинэ арга замыг эрэлхийлэхэд сургалтын болон практик байгууллагуудын хамтын ажиллагаа чухал бөгөөд шинэ түвшинд гаргах шаардлага тулгарч байна.

Өнөөдөр цагдаагийн эрэн сурвалжлах ажлын чиглэлээр харьцангуй бага судлагдсан байх бөгөөд зарим ном зохиолд тодорхой хэмжээгээр дурдсан нь бий боловч хулгайлагдсан тээврийн хэрэгсэлийг эрэн сурвалжлах ажиллагааны онол практикийн асуудлын талаар дурдсан, тусгайлан иж бүрнээр нь авч үзсэн, судалгаа шинжилгээний ажил, нэг сэдэвт бүтээл одоогоор хараахан үгүй байна.

Монгол Улсын хэмжээнд 1198103 тээврийн хэрэгсэл бүртгэлтэй байгаагаас Насжилтаар нь авч үзвэл 0-3 жил 47172, 4-6 жил 4067, 7-9 жил 143657, 10 жил ба түүнээс дээш 1003207 тээврийн хэрэгсэл бүртгэгдсэн байна¹.

Дээрх судалгаанаас үзэхэд хүн амын хэрэгцээнд ашиглагдаж байгаа тээврийн хэрэгслийн тоо жил жилээс улам нэмэгдэж, тэр хэмжээгээр тээврийн хэрэгсэлтэй холбоотой гэмт хэрэг, зөрчил улам нэмэгдэх хандлагатай байна.

Цагдаагийн байгууллагад иргэдээс ирж байгаа тээврийн хэрэгсэл хулгайлагдсан гэх мэдээлэлийг авч үзэхэд 2017 онд 121, 2018 онд 217, 2019 онд 311 болж жил ирэх тутам өссөн байна.

Тээврийн хэрэгсэл хулгайлах гэмт хэрэгт эрүүгийн хэрэг үүсгэн шалгаснаас 61,2% буюу 394 хэргийг илрүүлсэн байх бөгөөд 38,8% буюу 249 гэмт хэргийн эзэн холбогдогчийг нь тогтоож чадаагүй байна.

¹ Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн 2021 оны мэдээлэл

Аливаа гэмт хэргийг илрүүлэх, эзэн холбогдогчийг нь тогтооход нэн түрүүнд хийх ёстой ажлуудын нэг бол эрэн сурвалжлах ажил юм. Гэмт этгээд олж тогтоох, нотлох баримтыг олж бэхжүүлэх нь эрэн сурвалжлах ажлын гол зорилго оршино.

Техник технологийн хөгжил, дэвшил улам бүр хөгжихийн хэрээр нийгмийн сөрөг үзэгдэл болох гэмт явдал улам бүр нэмэгдэж байна.

Энэ нь нэг талаас иргэд амар хялбар аргаар хөрөнгөжих, гэмт үйлдлийн мөрөө бууруулах, зугтаах, гэмт хэргийн газраас түргэн холдож зайлахын тулд тээврийн хэрэгсэл хулгайлах, ашиглах үйлдэл нэмэгдсээр байна.

Түүнээс гадна автомашины болон сэлбэг хэрэгслийн ченжүүдийн нилээд хэсэг нь тээврийн хэрэгсэл хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэгсэдтэй холбоотойгоос гадна зарим нь хулгайн эд зүйл гэдгийг мэдсээр атлаа хямд үнээр худалдан авч үнэ өсгөн худалддаг бөгөөд ченж нараас тээврийн хэрэгсэл эд анги худалдан авч байгаа зарим худалдан авагчид хулгайн эд зүйл авч байгаагаа ч мэдэж байдаг.

Өнөөдөр цагдаагийн байгууллага, алба хаагч нь хулгайлагдсан тээврийн хэрэгслийн талаарх гомдол, мэдээллийг харьяалал харгалзахгүйгээр хүлээн авч байна.

Цагдаагийн байгууллага хулгайлагдсан тээврийн хэрэгслийн талаар иргэн, албан тушаалтнаас гомдол, мэдээллийг хүлээн авахдаа дараах зүйлийг тодруулж бүртгэсэн байна. Тухайлбал:

1. Эзэмшигч иргэн ба дуудлага өгсөн нэр, хаяг, утасны дугаар;
2. Алдагдсан, тоногдсон цаг хугацаа, байршил;
3. Гэрчилгээний болон улсын дугаар; марк, загвар;
4. Хөдөлгүүр, арал, бүхээгийн дугаар;
5. Үйлдвэрлэсэн болон Монгол Улсад орж ирсэн он, сар;
6. Ачаа тээшинд байгаа эд зүйлсийн талаарх мэдээ, мэдээлэл;
7. Тээврийн хэрэгслийг авсан байж болох хүний талаарх мэдээ, мэдээлэл;

Цагдаагийн байгууллагаас хулгайлагдсан тээврийн хэрэгслийн талаарх мэдээллээс хаанаас алдагдсан, улсын дугаар; марк, загвар, өнгө зэргийг зарлан мэдээллэж алба хаагчдад эрэн сурвалжлах ажлыг зохион байгуулж байна.

Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журамд заансаар Нийслэлийн замын цагдаагийн газрын шуурхай удирдлагын алба нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллага нь мэдээллийг хүлээн авмагц үүрэг гүйцэтгэж байгаа дараах нэгжийн дарга, байцаагч, цагдаа нарт биечлэн болон холбооны техник хэрэгсэл ашиглан шуурхай мэдэгдэнэ гэж заажээ.

Тухайлбал:

а/замын цагдаагийн албаны нийт бие бүрэлдэхүүн;
б/орон нутгийн цагдаагийн байгууллага, замын цагдаагийн алба хаагчид;
в/замын пост, шалган бүртгэх товчоо дээр ажиллаж байгаа алба хаагч; гэж заасан боловч ард иргэдэд хэрхэн мэдээллэж, мэдээ, мэдээлэл цуглуулахыг заагаагүй байна.

Мөн замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үүрэг бүхий цагдаагийн алба хаагч мэдээллийн мөрөөр эрэн сурвалжлах ажиллагаа явуулахдаа дараах тээврийн хэрэгсэлд анхаарал хандуулна:

- а/хөдөлгөөнд оролцож байгаа;
- б/түр саатуулагдсан;
- в/тээврийн хэрэгслийн улсын үзлэгт хамрагдаж байгаа;
- г/тээврийн хэрэгслийн гэрчилгээ болон улсын дугаар шинээр авч байгаа;
- д/иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хооронд шилжилт хөдөлгөөн хийгдэж байгаа;
- е/зах, худалдааны цэгүүдэд худалдаж байгаа;

ж/авто засварын үйлчилгээ хийлгэж байгаа;
з/зам тээврийн осол, хэрэгт шалгагдаж байгаа;
к/бусад гэж заасан байна.

Гэсэн хэдий ч хөдөлгөөнд оролцож байгаа тээврийн хэрэгслийг хянахад замын цагдаагийн алба хаагчид төдийлөн хүрэлцэхгүй ихэнх цагийг хөдөлгөөн зохицуулалт хийсээр өнгөрөөж байна.

Мөн тээврийн хэрэгслийн дугаар олголт нь цагдаагийн байгууллагын хяналтанд байхгүйгээс гэмт этгээдүүд ашиглан хулгайлсан тээврийн хэрэгслийн дугаарыг ижил машины дугаараар солин замын хөдөлгөөнд оролцоход саадгүй зорчиж болохоор байна.

Түүнчлэн замын цагдаагийн алба хаагчид төдийлөн хөдөлгүүр, арал, бүхээгийн дугаарын тулгалт хийж шалгахгүй байна.

Иймд зах, худалдааны цэгүүдэд худалдаж байгаа, авто засварын үйлчилгээ үзүүлэх цэг газруудад хяналт шалгалтыг цогцоор нь хийх шаардлагатай байна.

Хулгайлагдсан тээврийн хэрэгслийн тухай нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллагын шуурхай удирдлагын алба нь хүлээн авсан мэдээллийг бие бүрэлдэхүүндээ шуурхай хүргэж, эрэн сурвалжлах ажиллагааг дараах тээврийн хэрэгсэлд чиглүүлнэ. Үүнд:

а/хариуцсан нутаг дэвсгэрт байрлах авто зогсоол дээр хөдөлгөөнд оролцохгүйгээр удаан хугацаагаар зогсож байгаа;

б/гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдсон, саатуулахбайранд хүргэгдэж ирсэн хүний эзэмшлийн болон түүний сууж, эсхүл бичиг баримтгүйгээр жолоодож явсан;

в/гэмт хэрэг, зөрчлийн газар дээр байгаа;

г/эд мөрийн баримтаар хураагдсан;

д/битүүмжлэгдсэн;

е/таслан сэргийлэх арга хэмжээний дагуу барьцаанд тавигдсан;

ж/барьцаалдан зээлдүүлэх үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллагад;

Тухайн хариуцсан нутаг дэвсгэрийнхээ авто зогсоол болон хөдөлгөөнд оролцохгүйгээр удаан хугацаагаар зогсож байгаа тээврийн хэрэгслийн бүртгэл судалгаа нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагын нэгж хэсэг дээр одоогоор байхгүй байна.

Мөн цагдаагийн байгууллагаас барьцаалан зээлдүүлэх газрыг хяналт хийж байгаа үйл ажиллагаа маш сул байна.

Сүүлийн жилүүдэд Монгол Улсад гадны орнуудаас худалдаанд орж ирж байгаа тээврийн хэрэгслийн нэр төрөл олширч, үүнийг уршгаар тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүр, арал, бүхээгийн дугаар марк төрөл бүрт үйлдвэрлэгчээс өөр өөр газар бичигдсэн байгаа нь цагдаагийн алба хаагчийг шалгахад нилээд хүндрэл учирч байна. Иймээс цагдаагийн алба хаагчдад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүр, арал, бүхээгийн дугаар хаана хаана хэвлэгдсэн байгаа талаар нэмэлт сургалт зохион байгуулах шаардлага тулгарч байна.

Мэдээллийн технологи өндөр хөгжсөн өнөө үед программ, техник хангамжийн дэвшилтэд шинэ, шилдэг бүтээгдэхүүнүүдийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэн, ажлаа хөнгөвчлөх, хариуцлагатай, үр ашигтай ажиллагааг бий болгох нь цагдаагийн байгууллагын нэг зорилт болж байна.

Цагдаагийн байгууллагын эрэн сурвалжлах ажилд нэгэн ахиц гаргах үйл ажиллагаа бол “GPS tracking system” буюу тээврийн хэрэгслийн хяналтын системийг Монгол Улсад замын хөдөлгөөнд оролцож буй тээврийн хэрэгсэл бүрт суулгаж хэрэглэх нь ихээхэн чухал ажил байна.

Тиймээс тээврийн хэрэгслийн байрлалыг тогтоох, хянах, GPS системийг автомашинуудад суурилуулснаар онлайнаар тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг компьютер болон гар утаснаас шууд хянах боломжтой болно.

Энэ нь цагдаагийн байгууллагаас дан ганц хулгайлагдсан тээврийн хэрэгслийг эрэн сурвалжлаж ажилд ашиглагдахгүй түүнээс гадна бусад байдлаар эрэн сурвалжлах ажилд өргөнөөр ашиглах боломжтой. Нөгөө талаас тээврийн хэрэгслийн жолоочийн аюулгүй байдал болон замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хянахад давхар ач холбогдолтой байна.

Мөн камерын хяналтын системийг сайжруулснаар тээврийн хэрэгслийг эрэн сурвалжлах ажилд нилээд ахиц гарна гэж бодож байна. Тухайлбал:

Нийслэл Улаанбаатар хотод 29 уулзварт байрлуулсан 29 ширхэг хөдөлгөөнт камер 15 цэгт 34 ширхэг зөрчлийн камер, хөдөлгөөн мэдрэгч камер 52 ширхэг, Энхтайваны өргөн чөлөөний зорчих хэсгийн нэгдүгээр эгнээний 26 цэгт суурилагдсан 52 ширхэг камер болон Энхтайваны өргөн чөлөөний нийтийн тээврийн хэрэгслийн буудал дээр байрлагдсан 40 ширхэг камер нийт 155 хяналтын камер, 52 ширхэг хөдөлгөөн мэдрэгчийн тусламжтай замын хөдөлгөөнийг хянан, зохицуулж байна².

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд камерын хяналтын систем нэвтэрснээр дараах үр дүн гарсан гэж дүгнэж байна. Үүнд:

- Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний ачааллыг мэдэрч, хөдөлгөөн зохицуулалт хийгддэг болсон;
- Замын хөдөлгөөнд оролцогч жолооч нарын дүрэм баримталж, хөдөлгөөнд оролцох хариуцлага, ухамсар нэмэгдсэн;
- Зөрчлийн илрүүлэлт нэмэгдэж, нотлох баримтыг шуудангаар иргэдэд хүргэдэг соёлтой систем бий болсон;
- Зөрчилд хүлээлгэх хариуцлагын тогтолцоо нэмэгдэж, нийслэлийн төсөвт орох орлого нэмэгдснээр нэг талаар замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах техник технологийг нэвтрүүлэх санхүүгийн эх үүсвэр бий болсон;
- Эрэн сурвалжлах ажиллагаанд ахиц гарсан;
- Замын цагдаа болон иргэд, жолооч нарын хооронд үүсдэг байсан харилцааны зөрчил буурсан гэж судлаачийн хувьд үзэж байна.

Сүүлийн үеийн камерын системийн хувьд дэвшилтэт технологи болох нэг зэрэг 8 үйлдлийг хянах боломжтой³ камерийг Монгол Улсад нэвтрүүлж болох эсэхийг судалж байна. уг камерийг Арабын Эмират улсын нийслэл Абу-даби хотод ашиглаж байна. Энэ технологи нь дараах 8 үйлдлийг нэгэн зэрэг хийж гүйцэтгэх хүчин чадалтай юм.

- Хурд хэтрүүлэх
- Улаан гэрлэн дохио
- Эгнээ байр
- Замын ачаалал
- Зам тээврийн осол
- Тээврийн хэрэгслийн тоо
- Хөдөлгөөний хяналт
- Дугаар илрүүлэлт

². Тээврийн цагдаагийн албаны 2019 оны тайлан мэдээ 64 дэх тал.

³.<http://traffic.police.gov.mn/>

Энэ үйлдэл нь эрэн сурвалжлах ажилд ихээхэн ач холбогдолтой технологи бөгөөд хулгайлагдсан тээврийн хэрэгсэл, эрэн сурвалжлагдаж байгаа автомашиныг дугаараар нь замын хөдөлгөөнд тухайн цаг үед хэрхэн оролцож байгааг шууд мэдэх давуу талтай. Нөгөө талаас, эрэн сурвалжлагдаж байгаа автомашиныг тухайн дугаараар нь маршрутыг нь тогтоох боломжтой байдаг.

Аж ахуй нэгж байгууллагын тээврийн хэрэгслийн зогсоолыг бүртгэх системийг манай улсад нэвтрүүлэх нь зүйтэй байна. Уг систем тээврийн хэрэгслийн зогсоолд байрласан цаг хугацаа, төлбөр төлөлт, зогсоолын ачааллыг тэнцвэржүүлэх гээд олон ач холбогдолтой байхаас гадна эрэн сурвалжлах ажилд өргөнөөр ашиглаж болно.

Аж ахуй нэгж байгууллагын зогсоолын хяналтын системд цагдаагийн байгууллага нэвтэрэх бүрэн боломжтой байхаар зохион байгуулах нь зүйтэй. Мөн зогсоолд сэжигтэй байдлаар олон хоног хугацаагаар тавигдсан тээврийн хэрэгслийг хянаж бүртгэхэд нэн шаардлагатай байна.

Дүгнэлт. Тээврийн хэрэгслийг эрэн сурвалжлах ажилд ашиглагдаж байгаа техник технологи тодорхой хэмжээгээр байгаа боловч нэгдсэн нэг системд холбогдож чадаагүй, тэр хэмжээгээр нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд хангалттай түвшинд суурилагдаж чадаагүй, хоорондын уялдаа холбоо байхгүй, цагдаагийн байгууллагын хяналтын камерын системд аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын хяналтын камерууд холбогдож чадаагүй байгаа нь эрэн сурвалжлах ажлын үр дүнг бууруулахад нөлөөлж байна гэж судлаачийн хувьд үзэж байна.

Санал

1. Аж ахуй нэгж байгууллагуудын тээврийн хэрэгслийн зогсоолыг бүртгэх системийг манай улсад нэвтрүүлэх;
2. Сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологи болох нэг зэрэг 8 үйлдлийг хянах боломжтой камерийн системийг Монгол Улсад нэвтрүүлэх ажлыг зохион байгуулж хэрэгжүүлэх;
3. Аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын хяналтын камеруудын үзүүлэлтэд стандарт тогтоож, стандартад нийцсэн хяналтын камерыг Цагдаагийн байгууллагын хяналтын камерын системд холбож нэг системээр хянах боломжийг бүрдүүлэх;
4. Нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд ашиглаж байгаа хяналтын камерын системийг Шуурхай удирдлагын төвийн системд холбож, улсын хэмжээний хяналтын системийг бий болгох;
5. Монгол Улсад замын хөдөлгөөнд оролцож буй тээврийн хэрэгсэл бүрт байршил тогтоох GPS системийг суулгаж эрэн сурвалжлах ажилд ашиглах зэрэг саналуудыг дэвшүүлж байна.